

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

สมคิด เลิศไพฑูรย์*

ในการร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภา
ร่างรัฐธรรมนูญนั้น การเลือกตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรเป็นหัวข้อสำคัญหัวข้อหนึ่งซึ่ง
ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก สภาร่าง
รัฐธรรมนูญพยายามที่จะปฏิรูปการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียใหม่ โดย
พิจารณาจากระบบเลือกตั้งโดยทั่วไปที่ใช้ใน
ประเทศต่างๆ หลังจากนั้นจึงตัดสินใจใช้ระบบ
เลือกตั้งแบบผสมตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

1. ระบบเลือกตั้งโดย ทั่วไป

จะได้กล่าวถึงเขตเลือกตั้ง วิธีการคิด

คะแนนและผลกระทบของวิธีการเลือกตั้งแบบ
ต่างๆ

1.1 เขตเลือกตั้ง

แบ่งได้เป็น 2 ระบบ

1) เขตละหนึ่งคน (single-member
constituency) การแบ่งเขตเลือกตั้ง ลักษณะนี้

หมายความว่า ในเขตเลือกตั้งหนึ่งนั้น
ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงตั้งแต่แต่ละคนสามารถ
เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียวทั้งนี้
เพราะในเขตเลือกตั้งนั้นมีที่นั่งเพียงที่เดียว ใน
การนี้จะต้องมีการแบ่งเขตเลือกตั้งให้แต่ละ
เขตมีสัดส่วนของประชากรได้ตามจำนวนที่

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเลือกตั้งกำหนด
ดังนั้นเขตเลือกตั้งโดยทั่วไปจะไม่ใช้เขตจังหวัด
เป็นเขตเลือกตั้ง อาจจะใช้เขตระดับอำเภอ
หรือจัดแบ่งเขตใหม่หมดก็ได้ แต่โดยสรุปแล้ว
ทั้งประเทศจะมีแต่เขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนได้เขต
ละหนึ่งคนเท่านั้น⁽¹⁾

2) เขตละหลายคน (multi-member constituency) หรือบางที่เรียกว่ารวมเขตใน
ลักษณะนี้ เขตเลือกตั้งหนึ่งจะมีผู้แทนหรือที่นั่ง
มากกว่าหนึ่งขึ้นไป อาจเป็นสอง สาม สี่ ห้า หก
 ฯลฯ ก็ได้ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
แต่ละคนสามารถเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้
ตามจำนวนผู้แทนหรือที่นั่งที่พึงมีในแต่ละเขต
นั้น กรณีนี้มักใช้เขตเลือกตั้งใหญ่ ๆ เช่น เขต
จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้าให้เขตหนึ่งมี
ผู้แทนไม่มากนัก เช่น เขตละ 3 คนก็จะแบ่งเขต
จังหวัดออกเป็นเขตย่อยให้ได้เขตละ 3 คน อีก
ทีหนึ่ง⁽²⁾

1.2 วิธีการคิดคะแนน

แยกเป็นสองกรณีคือแบบเสียงข้างมาก
กับแบบสัดส่วน

1) แบบเสียงข้างมาก หมายความว่า
ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดได้คะแนนเสียงมากที่สุด
ตามจำนวนที่นั่งที่พึงมีในเขตเลือกตั้งนั้น ก็จะได้
รับเลือกตั้ง การคิดคะแนนแบบนี้มีอยู่สามวิธี
คือ⁽³⁾

ก) เสียงข้างมากรอบเดียว (le
scrutin a la pluralite/des voix ou tour
unique) ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเสียง
มากที่สุดตามจำนวนที่นั่งที่พึงมีในเขตเลือกตั้ง
นั้น จะได้รับเลือกตั้งไม่ว่าคะแนนที่ได้รับจะเป็น
เท่าไรก็ตาม ดังนั้น คะแนนที่ได้รับจากระบบนี้
จึงอาจได้รับไม่เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ไปใช้สิทธิ
เลือกตั้งที่เป็นบัตรดีก็ได้

ข) เสียงข้างมากสองรอบ (Le
scrutin majoritaire ou deux tours de scrutin)
ในระบบนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับเลือกตั้ง
ในรอบแรกก็ต่อเมื่อได้คะแนนเสียงมากกว่าครึ่ง
หนึ่งของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดี นั่น
คือต้องได้ Absolute Majority หากไม่มีใคร
ได้คะแนนมากกว่าครึ่งหนึ่งก็จะมีการเลือกตั้งรอบ
สองคราวนี้หากใครได้คะแนนมากที่สุด คือเป็น
Relative Majority ก็จะได้รับเลือก

⁽¹⁾ โทคิน พลกุล, “ปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง”, ใน เอกสารสรุปผลการสัมมนาในวาระครบรอบ 50 ปี แห่ง
การสถาปนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องปัญหารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองในสภาวะการณ์ปัจจุบัน จัดโดย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสมาคมกฎหมายมหาชนแห่งประเทศไทย ณ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันที่ 10-11 สิงหาคม 2527, หน้า 192-195.

⁽²⁾ เพิ่งอ้าง

⁽³⁾ เพิ่งอ้าง, หน้า 210-211 และ Georges Burdeau, *Droit Constitutionnel*, 21 e/dition, (Paris : L.G.
D. J., 1988), p. 116-121.

ค) วิธีผสมระหว่างเสียงข้างมาก
รอบเดียวและสองรอบ (Le vote pre/fe/rentiel)
วิธีนี้ใช้ในระบบแบ่งเขตแบบเขตละหนึ่งคนเป็น
สำคัญ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนจะเลือก
ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนต้องการให้เป็นผู้แทน
เพียงหนึ่งคนเป็นหมายเลขหนึ่ง จากนั้นก็จะ
เลือกผู้สมัครคนอื่น ๆ ที่ตนชอบน้อยกว่าคนแรก
เป็นหมายเลขสอง สาม สี่ ฯลฯ ไปจนหมด
จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตนั้น ถ้าผล
ปรากฏว่าผู้สมัครคนใดได้เสียงที่ผู้เลือกตั้งระบุ
ไว้เป็นหมายเลขหนึ่งเกินกว่า 50% ผู้สมัครคน
นั้นจะได้เป็นผู้แทนทันที หากไม่มีใครได้เสียง
เกิน 50% ผู้สมัครคนที่ได้รับเลือกเป็นหมายเลข
หนึ่งน้อยที่สุดจะถูกตัดออกไปและจะเอาคะแนน
ที่ผู้เลือกตั้งผู้สมัครคนนั้นระบุไว้สำหรับผู้สมัคร
คนอื่นเป็นหมายเลขสองมาบวกให้แก่ผู้สมัคร
คนอื่น ๆ ที่ได้คะแนนสูงกว่า ใครได้คะแนนมาก
กว่า 50% ก็จะได้เป็นผู้แทน หากยังไม่มีใครได้
คะแนนถึงอีกก็จะทำเช่นนี้เรื่อย ๆ ไปจนกว่าจะมี
ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งได้คะแนนมากกว่า 50%

2) **แบบสัดส่วน** การคิดคะแนนแบบนี้
ค่อนข้างยุ่งยากพอสมควร และจะดำเนินไปได้
กับการแบ่งเขตเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน
เท่านั้น จุดประสงค์ของระบบสัดส่วนก็เพื่อให้
เกิดความสมดุลระหว่างคะแนนเสียงที่ได้รับกับ
ที่นั่งที่จะพึงได้ ซึ่ง John Stuart Mill เป็น
ผู้นำเสนอ⁽⁴⁾

หัวใจสำคัญของระบบสัดส่วนอยู่ที่
จำนวนคะแนนพื้นฐาน (Le quotient) ซึ่งมี
วิธีการให้ได้มา 3 แบบ คือ⁽⁵⁾

แบบแรก เป็นการเอาคะแนนเสียง
ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดี ในเขตเลือกตั้ง
เขตหนึ่งหารด้วยจำนวนที่นั่งที่พึงมีในเขตนั้น
ออกมาเป็นคะแนนพื้นฐานสำหรับที่นั่ง 1 ที่ ใน
เขตเลือกตั้งนั้น (Le quotient par circon-
scription)

แบบสอง ออกกฎหมายกำหนด
ล่วงหน้าถึงจำนวนคะแนนพื้นฐานที่จะได้ที่นั่ง 1
ที่ สำหรับทุกเขตเลือกตั้ง (Le nombre
uniforme ou le quotient fixe)

แบบสาม เอาคะแนนเสียงของผู้ไป
ใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดีทั้งประเทศ (ทุกเขต
เลือกตั้ง) หารด้วยจำนวนที่นั่งที่พึงมีทั่วประเทศ
ออกมาเป็นคะแนนพื้นฐานสำหรับที่นั่ง 1 ที่ ใน
ทุกเขตเลือกตั้ง (Le quotient national)

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะหาคะแนนพื้นฐาน
จากวิธีใด ก็ย่อมจะเหลือเศษของคะแนนเสียงที่
แต่ละพรรคหรือแต่ละบัญชีรายชื่อได้รับ และ
เศษของที่นั่งเสมอ (Les restes) จึงต้องมีวิธี
คำนวณเพื่อแจกที่นั่ง ที่เหลือให้แก่แต่ละพรรค
หรือแต่ละบัญชีรายชื่ออีก ซึ่งมีวิธีที่สำคัญ ๆ อยู่
3 วิธีคือ⁽⁶⁾

⁽⁴⁾ Georges Burdeau, *ibid*, p.121-122.

⁽⁵⁾ *Ibid*, p.123.

⁽⁶⁾ โกลดิน พลกุล, อ้างแล้ว, น.213.

1) แบบเหลือเศษมาก (Les Plus Forte Restes) พรรคใดหรือบัญชีรายชื่อใดที่เหลือคะแนนที่ยังไม่ได้เอาไปคำนวณหาที่นั่งในครั้งแรกมากที่สุดจะได้ที่นั่งที่เหลือไป

2) แบบคะแนนเฉลี่ยมาก (La Plus Forte Moyenne) วิธีนี้ค่อนข้างยุ่งยาก คือจะเอาจำนวนคะแนนเสียงบัตรดีที่พรรคได้ทั้งหมดหารด้วยจำนวนที่นั่งที่ได้รับแล้วจริงบวกกับอีกหนึ่งที่นั่งที่ยังไม่ได้รับพรรคใดมีผลลัพธ์จากการหารหรือมีคะแนนเฉลี่ยมากจะได้รับที่นั่งที่เหลือไป

3) แบบดองต์ (d, Hondt) จะเอาคะแนนเสียงของแต่ละพรรคที่ได้รับหารด้วย 1, 2, 3, 4, 5 ฯลฯ ไปจนเท่าจำนวนของพรรคหรือบัญชีรายชื่อที่ได้รับเลือกและเอาผลลัพธ์ที่ได้มาเรียงไล่จากมากไปหาน้อยจนถึงจำนวนที่เหลืออยู่ จากนั้นก็เอาตัวเลขตัวสุดท้ายนี้มาหารคะแนนเสียงที่ได้รับของแต่ละพรรคก็จะออกมาเป็นที่นั่ง พรรคใดได้เสียงไม่ถึงตัวเลขดังกล่าวจะไม่ได้ที่นั่งเลย

1.3 ผลกระทบของวิธีการเลือกตั้งแบบต่างๆ

วิธีการเลือกตั้งแบบใดแบบหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อที่สำคัญๆ ดังนี้คือ⁽⁷⁾

1) การเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว การเลือกตั้งแบบนี้จะมีความไม่เป็นธรรมสูงมาก สัดส่วนของคะแนนเสียงกับที่นั่งจะ

แตกต่างกันอย่างมาก ในระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ แม้จะมีเพียงพรรคใหญ่ๆ 2 พรรคก็ตาม ถ้ายังมีมากกว่า 2 พรรคแล้วยิ่งไปกันใหญ่ เพราะระบบเสียงข้างมากรอบเดียวช่วยรักษาไว้ซึ่งระบบ 2 พรรคใหญ่ พรรคเล็กพรรคน้อยจึงเกิดขึ้นได้ยาก เพราะโอกาสที่จะได้ที่นั่งแทบจะหวังได้น้อยเหลือเกินรัฐบาลจึงมีประสิทธิภาพ เพราะ

ฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารมาจากพรรคการเมืองเดียวกันและการพัฒนาทางการเมืองจะทำให้สมาชิกของพรรคการเมืองมีวินัยสูง ระบบเสียงข้างมากรอบเดียวที่เริ่มใช้ในอังกฤษมาตั้งแต่ ค.ศ. 1265 นี้ ได้แพร่หลายไปในกลุ่ม

คำว่า “มีหน้าที่ไปใช้
สิทธิเลือกตั้ง” นั้น
อาจก่อให้เกิดคำถาม
ขึ้นได้ว่า ทำไม
ส.ส.ร. ต้องใช้คำว่า
“หน้าที่” และ “สิทธิ”
พร้อมๆ กัน

⁽⁷⁾ เพ็งฮ้าง, น.217-221.

แองโกล-แซ็กซอนทั้งหมด เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา อินเดีย ตลอดจนญี่ปุ่นและไทย ฯลฯ

2) การเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากสองรอบ การเลือกตั้งแบบนี้ช่วยให้เกิดความชอบธรรมในคะแนนเสียงที่ได้รับมากขึ้น เพราะถ้ารอบแรกได้คะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เป็นบัตรดีแล้ว ก็ไม่ได้รับเลือก ต้องไปเลือกกันในรอบสองใหม่ ซึ่งในรอบสองนี้เอาเสียงข้างมากธรรมดา ดังนั้นจึงมีคำกล่าว “ในรอบแรกเราเลือกผู้ที่เราต้องการเลือก ในรอบสองเราคัดผู้ที่เราไม่ต้องการออก” ระบบนี้เหมาะสมต่อระบอบที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค ประชาชนสามารถเลือกพรรคที่ตนชอบได้อย่างเต็มที่ในรอบแรก แต่ในรอบสองนั้นพรรคการเมืองต่างๆ จะรวมกัน ประเทศที่ใช้ระบบเลือกตั้งสองรอบนี้ก็ได้แก่ ฝรั่งเศส รัสเซีย และกลุ่มยุโรปตะวันตก

3) การเลือกตั้งแบบสัดส่วน วิธีนี้เป็นวิธีที่เป็นธรรมที่สุด เพราะจะทำให้ทุกพรรคที่ได้รับคะแนนเสียงถึงระดับคะแนนมาตรฐานสามารถมีที่นั่งได้ จึงเป็นการส่งเสริมพรรคเล็กๆ นั่นคือทุกกระแสความคิดสามารถมีโอกาสมีตัวแทนของตนในสภา แต่ก็มีจุดอ่อนที่ว่าโอกาสจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากเป็นเรื่องยาก เพราะนั่นหมายความว่าพรรคใดพรรคหนึ่ง จะต้องได้รับเสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นและต้องเลือกวิธีคำนวณหาที่นั่งที่เอื้ออำนวยต่อพรรคใหญ่ เช่นวิธีคะแนนเฉลี่ยมากหรือวิธีองค์อื่นต่างกับระบบเสียงข้างมากรอบเดียวที่พรรคเป็นรัฐบาล

มักได้คะแนนเสียงทั้งประเทศไม่ถึง 50% วิธีเลือกตั้งแบบสัดส่วนจะไม่ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างพรรคต่างๆ เช่น แบบสองรอบ ต่างคนต่างหาเสียงเพราะมีโอกาสมีที่นั่ง ซึ่งทำให้เกิดผลในแง่การสร้างวินัยให้แก่สมาชิกพรรค เพราะสมาชิกไม่ต้องกลัวว่าตนจะไม่มีโอกาสได้ที่นั่งเลย และหาทางไปอยู่พรรคอื่น แต่ละพรรคโฆษณาถึงอุดมการณ์ของตนได้เต็มที่

4) การเลือกตั้งแบบผสม (La représentation proportionnelle “personnalise/e”) การเลือกตั้งแบบนี้เป็นการเอาวิธีเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากมาผสมกับวิธีเลือกตั้งแบบสัดส่วนเพื่อรวมข้อดีของทั้งสองระบบไว้ด้วยกัน เยอรมันตะวันตกเป็นประเทศแรกที่ใช้วิธีผสมนี้ โดยแบ่งที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 496 ที่นั่งออกเป็นสองส่วนเท่าๆ กัน ที่นั่งครึ่งหนึ่งใช้วิธีเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากรอบเดียว ที่นั่งอีกครึ่งหนึ่งใช้วิธีเลือกแบบสัดส่วนโดยใช้ระบบองค์ ดังนั้นประชาชนหนึ่งคนจึงมีเสียงเลือกตั้ง 2 เสียง เสียงแรกเป็นการเลือกตัวบุคคล เสียงที่สองเป็นการเลือกพรรค และเพื่อไม่ให้ที่นั่งกระจายไปสู่พรรคเล็กมากเกินไป กฎหมายเลือกตั้ง ค.ศ. 1956 ได้กำหนดคะแนนขั้นต่ำของพรรคการเมืองที่จะได้รับการแบ่งที่นั่งตามระบบสัดส่วนว่าต้องได้เสียงอย่างน้อย 5% ของจำนวนผู้ไปใช้สิทธิที่เป็นบัตรดีทั้งประเทศ การเลือกตั้งแบบนี้นำข้อดีของระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากมาผสมกับการเลือกตั้งแบบสัดส่วน

2. บทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายประการ ทั้งการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ การเปลี่ยนวิธีการเลือกตั้งเป็นแบบผสม รวมตลอดถึงการทำให้การเลือกตั้งมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

2.1 การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่

1) บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา 68 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง และการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 68 ดังกล่าวข้างต้นได้รับการขยายความโดยมาตรา 21-23 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541

มาตรา 21 บัญญัติว่า “ในการเลือกตั้งครั้งใด ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้เนื่องจากมีเหตุอันสมควร ให้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งไว้ประจำแต่ละเขตเลือกตั้ง ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งพิจารณาเห็นว่าเหตุที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งนั้นมีใช้เหตุอันสมควร ให้รับแจ้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบไม่น้อยกว่าสามวันก่อนวันเลือกตั้ง

ระเบียบการพิจารณาการแจ้งเหตุตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในการนี้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดรายละเอียดของเหตุที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งไว้ด้วย

ในการแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะทำเป็นหนังสือชี้แจงเหตุดังกล่าวและมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นต่อบุคคลที่จะรับแจ้งเหตุ สถานที่ที่จะรับแจ้งเหตุ และวิธีการแจ้งเหตุไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร”

ส่วนมาตรา 22 บัญญัติว่า “เมื่อครบกำหนดสามสิบวันหลังจากวันเลือกตั้งแล้ว

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมีได้แจ้งเหตุตามมาตรา 21 หรือแจ้งเหตุไว้แล้วแต่เหตุนั้นมีใช้เหตุอันสมควร เพื่อให้ผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งดังกล่าวแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศ และให้บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับจากวันสิ้นสุดของการแจ้งเหตุดังกล่าวและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้แจ้งเหตุทราบโดยเร็ว ทั้งนี้ให้นำมาตรา 21 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

และมาตรา 23 “ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้ง

เหตุการไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 21 หรือมาตรา 22 หรือแจ้งเหตุแล้วแต่เหตุนั้นมีใช้เหตุอันสมควร ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบุคคลซึ่งไม่

ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ให้ผู้นั้นเสียสิทธิการ

ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

2) ข้อสังเกตของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญและมาตรา 21-23 ของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า

ประการแรก คำว่า “มีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” นั้นอาจก่อให้เกิดคำถามขึ้นได้ว่า ทำไม ส.ส.ร. ต้องใช้ทั้งคำ “หน้าที่” และ “สิทธิ” พร้อมๆ กัน คำตอบก็คือบุคคลมี “หน้าที่” ไปลงคะแนน

เสียงเลือกตั้ง แต่ในขณะที่ไปลงคะแนนเสียงนั้นบุคคลก็มี “สิทธิ” ที่จะเลือกผู้สมัคร ส.ส. คนใดคนหนึ่งหรือบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่ง

ผลของการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนได้แก่ มีความเป็นประชาธิปไตยสูงสุด เพราะเกิดความเสมอภาคของบุคคลตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ว่าหนึ่งคนมีหนึ่งเสียง (one man one vote) เสมอเท่าเทียมกันหมดทั่วประเทศ

หรือไม่เลือกบุคคล หรือ บัญชีรายชื่อใดเลยก็ได้

ประการที่สอง เมื่อกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ ก็จะต้องมีกลไกที่จะบังคับให้เป็นจริงเป็นจังได้ เดิมที ส.ส.ร. เสนอว่าควรจะปรับคนละ 100 บาท สำหรับคนที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ในท้ายที่สุดก็ตกไป เพราะ ส.ส.ร. ส่วนใหญ่เห็นว่า 100 บาท สำหรับคนในเมืองแล้วแทบจะไม่มี ความหมายหลาย คนอาจยินดีจ่ายเงิน 100 บาท เพื่อจะได้ไม่ต้องไปเลือกตั้ง นั่งแท็กซี่ไปที่เลือกตั้งก็อาจเสียเงินมากกว่า 100 บาท แล้ว ในทางตรงกันข้าม 100 บาท ของคนชนบทอาจถือว่าเป็นจำนวนที่มาก และจะเป็นภาระที่มากเกินไป การลงโทษตามวิธีนี้คงไม่ทำให้คนไปเลือกตั้งมากขึ้นแต่ประการใด

เมื่อไม่รับโทษปรับ ส.ส.ร. ก็คิดว่าควรจะให้ผู้ที่ไม่ไปเลือกตั้งเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายกฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2541 แล้ว ผู้ร่าง

กฎหมายฉบับนี้ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าจะให้เสียสิทธิอะไร บางคนเสนอว่าให้ตัดสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไปเลย บางคนเสนอว่าควรตัดสิทธิเข้าชื่อ 50,000 คน เพื่อเสนอร่างกฎหมาย หรือถอดถอนนักการเมือง หรือตัดสิทธิที่จะให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรี 12 ปี ฯลฯ อย่างไรก็ตามการตัดสิทธิที่กล่าวมาข้างต้นก็มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์แต่ประการใด กลับรังแต่จะทำให้บุคคลไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งน้อยลงไปเสียอีก เมื่อคิดไม่ออก มาตรา 23 ของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ จึงมอบให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนด

ประการที่สาม การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่นี้ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้จำนวนผู้ออกเสียงเลือกตั้งมีมากจนเงินมีอิทธิพลน้อยลง หรือไม่มีเลย⁽⁸⁾ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในอดีตที่ผ่านมา นั้นมักมีผู้ไปออกเสียงน้อย

การออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้งทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2476–2539

ครั้งที่	เลือกตั้งเมื่อ	จำนวนผู้มีสิทธิออกเสียง	จำนวนผู้ไปใช้สิทธิออกเสียง	คิดเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ
1.	15 พ.ย. 2476	4,278,231	1,773,532	41.45
2.	7 พ.ย. 2480	6,123,239	2,462,535	40.22
3.	12 พ.ย. 2481–2	6,123,239	2,210,332	35.03
4.	6 ม.ค. 2489	6,431,827	2,091,788	32.52

ครั้งที่	เลือกตั้งเมื่อ	จำนวนผู้มีสิทธิ ออกเสียง	จำนวนผู้ใช้สิทธิ ออกเสียง	คิดเป็นผู้ไปใช้ สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ
5.	29 ม.ค. 2491	7,176,464	2,117,464	26.54
6.	26 ก.พ. 2495	7,602,591	2,461,291	38.76
7.	26 ก.พ. 2500	9,849,039	5,668,566	57.50
8.	15 ธ.ค. 2500	9,911,118	4,370,586	40.10
9.	10 ก.พ. 2512	14,820,080	7,285,832	49.16
10.	26 ม.ค. 2518	18,343,486	9,473,320	47.17
11.	4 เม.ย. 2519	20,623,430	9,072,629	43.99
12.	22 เม.ย. 2522	22,581,780	9,913,401	43.90
13.	18 เม.ย. 2526	24,224,470	12,295,339	50.76
14.	27 ก.ค. 2529	26,224,305	16,070,957	61.43
15.	24 ก.ค. 2531	26,658,638	16,944,931	63.56
16.	22 มี.ค. 2535	26,658,638	19,216,466	59.35
17.	13 ก.ย. 2535	31,855,156	19,760,377	62.02
18.	2 ก.ค. 2538	37,817,983	23,462,746	62.04
19.	17 พ.ย. 2539	38,564,836	24,070,744	62.42

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในทางวิชาการ ศ.ดร.หยุด แสงอุทัยได้กล่าวถึงสภาพของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไว้ว่า⁽⁹⁾

“สภาพของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอาจพิจารณาได้สองแง่คือ ในแง่กฎหมายและในแง่ความคิดเห็นในทางทฤษฎีหรือในทางปรัญญา ในแง่กฎหมาย สภาพของการลงคะแนนเสียง

เลือกตั้งอาจมีความเห็นได้ 3 ประการ คือ ในฐานะเป็นสิทธิ (Right) ในฐานะเป็นเอกสิทธิ (Privilege) และในฐานะเป็นหน้าที่ (Duty) ในสภาพของการลงคะแนนเสียงเป็นสิทธิ นั้นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “สิทธิ” เสียก่อน “สิทธิ” คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและป้องกันให้ ซึ่งหมายความว่าประโยชน์จะถือว่าเป็น “สิทธิ” นั้น ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์

⁽⁹⁾ศ.ดร.หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายหลักเกณฑ์ทั่วไปของการเลือกตั้งและพระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511 (เรียงมาตรา), (กทม.: โอเคียนสโตร์, 2512), น.7-9.

2 ประการ คือ (1) กฎหมายรับรองว่าประโยชน์นั้นมียอยู่ และ (2) ถ้าจะมีการละเมิดประโยชน์นั้นกฎหมายก็ป้องกันให้ ถ้าพิจารณาในแง่ของประโยชน์ การที่กฎหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งลงคะแนนก็ป้องกันให้ ถ้าพิจารณาในแง่ของประโยชน์ การที่กฎหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ ย่อมเป็นประโยชน์ของบุคคลนั้น เพราะคะแนนเสียงของเขาอาจทำให้ผู้ที่เขาลงคะแนนเสียงได้รับเลือกเป็นผู้แทน ถ้าหากคะแนนเสียงของเขาจะรวมกับคะแนนเสียงของผู้อื่นจนเป็นเสียงข้างมาก ซึ่งในกรณีนี้เขาจะได้ผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้แทนประโยชน์ได้เสียของเขาหรือซึ่งมีความคิดเห็นในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแนวทางใหญ่ๆ ตรงกับความคิดเห็นของเขา และประโยชน์ดังกล่าวนี้กฎหมายได้ป้องกันให้ ฉะนั้นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงมีสภาพเป็น “สิทธิ” และโดยเหตุนี้จึงเรียกกันว่า “สิทธิเลือกตั้ง” ในสภาพของการลงคะแนนเสียงเป็นเอกสิทธิ นั้น ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “เอกสิทธิ” เสียก่อน “เอกสิทธิ” คือการที่บุคคลได้รับมาซึ่งเสรีภาพที่จะไม่ให้บุคคลอื่นสอดเข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้าพิจารณาจากแง่บุคคลอื่นก็เห็นได้ว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็น “เอกสิทธิ” เพราะผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีเสรีภาพ หรือ ความเป็นอิสระจากการที่บุคคลอื่นสอดเข้ามาเกี่ยวข้องในการที่เขาจะใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ เมื่อเขาได้ใช้สิทธิเลือกตั้งไปแล้ว ผู้ใดจะสอดเข้ามายกขึ้นเป็นเหตุว่ากล่าวในคดีแพ่ง คดีอาญาหรือกรณีอย่างใดๆ เช่น ในทางวินัยไม่ได้ทั้งสิ้น ในสภาพของการลง

คะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ นั้น ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “หน้าที่” เสียก่อน “หน้าที่” หมายความว่า การที่บุคคลจำต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะมีสภาพเป็น “หน้าที่” หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับที่ว่า กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งบังคับให้บุคคลต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ถ้ากฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งบังคับว่าต้องใช้สิทธิ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็เป็น “หน้าที่” ตามกฎหมาย แต่ถ้ากฎหมายไม่บังคับให้เป็น “หน้าที่” ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งก็ไม่ใช้ “หน้าที่” แต่ถ้าจะถือว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็น “หน้าที่” ก็เป็น “หน้าที่” ในทางการเมืองหรือ “หน้าที่” ในทางศีลธรรมเท่านั้น หาใช้หน้าที่ในทางกฎหมายไม่

ในแง่ความคิดเห็นในทางทฤษฎีหรือในทางปรัชญา มีความเห็นอยู่สามประการดังต่อไปนี้

ก. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติ กล่าวคือ สิทธินี้เกิดมากับบุคคลในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของรัฐ คือถ้าบุคคลเป็นผู้ใหญ่และไม่มีลักษณะต้องห้ามแล้วก็มีสิทธิเลือกตั้งได้ ถ้าดำเนินตามความคิดนี้จะต้องพยายามให้สิทธิเลือกตั้งแก่บุคคลให้มากที่สุด เพราะตามกฎหมายธรรมชาติเมื่อมนุษย์เกิดมามีมนุษย์ก็ต้องมีฐานะเสมอภาคกัน

ข. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นอำนาจหน้าที่ (Function) สาธารณะ ที่ให้

แก่เอกชนแต่ละคนเพื่อปฏิบัติการให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยที่สวัสดิภาพของสังคมย่อมขึ้นอยู่กับอยู่ต่อการปฏิบัติการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่อย่างฉลาด ฉะนั้นการที่จะให้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแก่บุคคลจึงจำกัดเฉพาะบุคคลที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่นี้ด้วยดีเท่านั้น ถ้าดำเนินการตามความคิดนี้ย่อมจะจำกัดการเลือกตั้งได้เสมอ ในเมื่อปรากฏว่าบุคคลนั้น ๆ จะเข้าลักษณะที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยถูกต้อง

ค. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิที่จะคัดค้านการกระทำ กล่าวคือ ถ้าถึงเวลาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถ้าบุคคลไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานใด

ก็ไม่ลงคะแนนเสียงสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานนั้น

2.2 การเปลี่ยนวิธีการเลือกตั้งเป็นแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน มีการเลือกตั้งทั้งหมด 19 ครั้ง

แสดงการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทย ปี 2476–2539

ครั้งที่	วัน, เดือน, ปี	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนราษฎรต่อ ส.ส.
1.	15 พฤศจิกายน 2476	เลือกตั้งทางอ้อม/รวมเขต	200,000 คน
2.	7 พฤศจิกายน 2480	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	200,000 คน
3.	12 พฤศจิกายน 2481	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	200,000 คน
4.	6 มกราคม 2489	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	200,000 คน
5.	29 มกราคม 2491	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	200,000 คน
6.	26 กุมภาพันธ์ 2495	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	150,000 คน
7.	26 กุมภาพันธ์ 2500	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	150,000 คน
8.	15 ธันวาคม 2500	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	150,000 คน
9.	10 กุมภาพันธ์ 2512	เลือกตั้งทางตรง/แบ่งเขต	150,000 คน
10.	26 มกราคม 2518	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
11.	4 เมษายน 2519	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน

ครั้งที่	วัน, เดือน, ปี	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวนราษฎร ต่อ ส.ส.
12.	22 เมษายน 2522	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
13.	18 เมษายน 2526	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
14.	27 กรกฎาคม 2529	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
15.	24 กรกฎาคม 2531	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
16.	22 มีนาคม 2535	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	158,225 คน
17.	13 กันยายน 2535	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	158,225 คน
18.	2 กรกฎาคม 2538	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน
19.	17 พฤศจิกายน 2539	เลือกตั้งทางตรง/รวมเขตและแบ่งเขต	150,000 คน

หมายเหตุ มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2489 เป็นการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเพิ่มตามจำนวนพลเมืองตาม
บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2489 ซึ่งมีจังหวัดที่เลือกตั้งเพิ่ม

*ดู ผศ.ดำรง บูรณนนท์, กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้งกฎหมายพรรคการเมือง,
(กทม. : นิติธรรม, 2539), น.73.

การเลือกตั้งทั้งหมดจะใช้วิธีการเลือกตั้ง
แบบเสียงข้างมากรอบเดียว และมักจะแบ่ง
เขตเลือกตั้งเป็นเขตละ 1 คน รัฐธรรมนูญฉบับ
ปัจจุบันได้นำระบบการเลือกตั้งผสมแบบเสียง
ข้างมากรอบเดียวเขตละคน

และการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมาใช้
โดยนำตัวอย่างมาจากประเทศสหพันธ์
สาธารณรัฐเยอรมัน และ ญี่ปุ่น

**1) การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง
เขตละ 1 คน จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ตามวิธีการเลือกตั้งนี้จำนวน 400 คน
(มาตรา 98 วรรคแรก)**

ก. ในประเด็นเรื่องการเลือกตั้งแบบ
แบ่งเขตเลือกตั้งเขตละ 1 คนนี้ อัครเมศวร์
ทองนวล ได้แจกแจงรายละเอียดผลดี ผลเสีย
และข้อโต้แย้งต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจว่า⁽¹⁰⁾ การ
เลือกตั้งทั้งหมดจะใช้วิธีการเลือกตั้งแบบเสียง
ข้างมากรอบเดียว และมักจะแบ่งเขตเลือกตั้ง
เป็นเขตละ 1 คน รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้นำ
ระบบการเลือกตั้งผสมแบบเสียงข้างมากรอบ
เดียวเขตละคน และการเลือกตั้งแบบบัญชี
รายชื่อมาใช้ โดยนำตัวอย่างมาจากประเทศ
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และญี่ปุ่น

(1) ผลดีของการเลือกตั้งแบบเขตละ

⁽¹⁰⁾อัครเมศวร์ ทองนวล, การเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน, (กทม.: ห้องสมุดรัฐสภา ศูนย์บริการเอกสาร และ
ค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2530), น.4-10.

หนึ่งคน ได้แก่

1. มีความเป็นประชาธิปไตยสูงสุด เพราะเกิดความเสมอภาคของบุคคลตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ว่าหนึ่งคนมีหนึ่งเสียง (one man one vote) เสมอเท่าเทียมกันหมดทั่วประเทศ ทำให้เกิดความเป็นธรรมต่างกับการเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน ซึ่งประชาชนในจังหวัดนั้นมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้หลายคนไม่เท่ากัน ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมและผิดหลักการของการที่ประชาชนของประเทศจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้การเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนประมาณร้อยละ 90 ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือแคนาดา มีบางประเทศในยุโรปเท่านั้น ที่เลือกแบบเขตละหลายคน แม้แต่ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีพลเมืองหนาแน่น ก็เลือกใช้การเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน แต่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียว ผู้ที่ได้คะแนนเสียงสูงสุดลงไปตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนราษฎรของเขตนั้น จะได้รับการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อขจัดอิทธิพลต่างๆ และรักษาหลักการที่ประชาชนหนึ่งคนมีเสียงเลือกผู้แทนราษฎรได้หนึ่งเสียง

การเลือกตั้งแบบนี้จึงเป็นแบบสากลที่ประเทศต่างๆ ซึ่งมีประสบการณ์และปัญหากันนานนับร้อยปี ต่างก็ใช้การเลือกตั้งแบบนี้ทั้งสิ้น

2. ส่งเสริมความสัมพันธ์ใกล้ชิด

ระหว่างผู้แทนราษฎรกับประชาชน เพราะผู้แทนราษฎรต้องเป็นตัวแทนของประชาชนที่เลือกตั้งตนเข้ามา ดังนั้น การเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน ผู้แทนราษฎรจึงย่อมมีโอกาสรู้จักกับประชาชนได้มากกว่าการเลือกตั้งแบบเขตละหลายคน ซึ่งต้องเป็นตัวแทนของประชาชนหลายแสนหลายล้านคนผู้แทนราษฎรในเขตเล็กจึงย่อมมีโอกาสรู้ความทุกข์สุข ความคิดเห็น ปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคในท้องถิ่นนั้นได้ดีกว่าในเขตใหญ่ๆ อย่างแน่นอน เมื่อรู้ข้อเท็จจริงได้มากกว่าก็ย่อมทำหน้าที่ได้ดีกว่า ทำให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นพอใจผู้แทนราษฎรที่พวกเขาเลือกตั้งเข้ามา

3. ส่งเสริมความมั่นคงและเสถียรภาพ

ของระบบการเมือง กล่าวคือ ถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สนใจในด้านการเมืองผู้ใดรู้จักคุ้นเคยกับประชาชนและให้บริการแก่ชุมชนสม่ำเสมอตลอดมาในเขตเล็ก ๆ ย่อมจะเป็นที่รักใคร่นับถือและยอมรับจากประชาชนได้ยิ่งยิมนักการเมืองผู้นั้นก็จะมีฐานสนับสนุนของประชาชนในเขตของตนเป็นที่แน่นอน จึงย่อมมีความมั่นคงในอาชีพหรือแนวทางทางการเมืองของตน ประชาชนก็มีผู้แทนราษฎรที่อยู่ได้หลายสมัย มีโอกาสจะทำประโยชน์แก่เขตเลือกตั้งนั้นๆ ได้ยิ่งยืมนอเหนือสูงกว่าผู้แทนราษฎรหน้าใหม่

ส่วนนักการเมืองประเภทที่อยู่ที่ไม่หนึ่งไปสมัครที่หนึ่ง หรือใช้อิทธิพลหรือเงินทุ่มแต่ไม่ได้อยู่รับใช้ประชาชนเป็นเวลานานพอ ย่อม

จะต่อสู้ได้ยาก

อนึ่งการใช้เขตเล็กเป็นฐานทางการเมือง ยังจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการเมืองระดับท้องถิ่นด้วย คือนักการเมืองจะมีโอกาสสร้างชื่อเสียงเติบโตมาจากระดับท้องถิ่น คือ สุขาภิบาล สภาจังหวัด สภาเทศบาล มาก่อนจะเป็นผู้แทนราษฎรระดับประเทศ

4. เปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่สนใจในด้านการเมืองที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรม แต่มีทุนทรัพย์น้อยได้มีโอกาสแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎรได้ เช่น ครู แพทย์ ทนายความ นักธุรกิจ คหบดี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นคนในท้องที่และตั้งใจรับใช้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นระยะเวลานาน เพราะการที่เขตเลือกตั้งใหญ่นั้นจะต้องใช้ทุนทรัพย์ในการเลือกตั้งมาก แต่ถ้าเขตเลือกตั้งเล็กลงค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งก็จะน้อยลง นอกจากนั้นยังทำให้ประชาชนได้รู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายคนเป็นอย่างดี ประชาชนย่อมทราบดีว่าใครเป็นคนเช่นใด และจะได้ออกเสียงเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การคัดเลือกตัวบุคคลของพรรคการเมืองจะดีขึ้น เพราะแต่ละเขตจะเลือกผู้แทนราษฎรได้คนเดียว แต่ละพรรคการเมืองจึงต้องพยายามเลือกบุคคลที่ประชาชนศรัทธามากที่สุดลงสมัครรับเลือกตั้ง มิฉะนั้นจะแพ้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองอื่น ทำให้ได้ผู้แทนราษฎรจากหลายสาขาอาชีพเข้ามาทำให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้น

นักการเมืองที่ไม่มีฐานในพื้นที่ ประเภทที่พ่อจูงลูก พี่จูงน้อง สามัญภรรยา มาสมัครในเขตเลือกตั้งเดียวกันก็จะมีขึ้นมาอีก (แต่ในกรณีที่ครอบครัวใดตั้งใจรับใช้ชุมชนต่อเนื่องนั้น อาจจะสืบทอดตำแหน่งกันได้)

6. เป็นการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อย มีผู้แทนราษฎรของตนได้ เนื่องจากคนกลุ่มน้อยในจังหวัดหนึ่ง แต่ชุมชนรวมกันเป็นฝ่ายข้างมากอยู่ในเขตเลือกตั้งหนึ่ง สามารถส่งผู้แทนราษฎรของตนเข้าไปนั่งในสภาได้ ทำให้ได้ผู้แทนราษฎรที่ทราบความเห็นของฝ่ายข้างน้อย และอาจลดความตึงเครียดทางการเมืองได้

7. การใช้สิทธิพลในการทูลข้อคัดค้านเสียงก็จะน้อยลง เพราะประชาชนรู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนเป็นอย่างดี เช่น พรรคการเมืองใดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอิทธิพลหรือมีเงินที่ไม่มีคุณธรรม แต่ใช้เงินซื้อคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเข้าเป็นผู้แทนราษฎร ประชาชนก็จะไม่เลือก และหันไปเลือกพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมเป็นต้นแบบนั่นเองคือ พรรคการเมืองจะกลั่นกรองเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมมากขึ้น ในที่สุด การทูลเงินซื้อเสียงก็จะลดน้อยลงโดยปริยาย

8. เป็นวิธีการสร้างผู้นำชุมชนของกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้เตรียมพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบในโอกาส

ต่อไป และมีส่วนปลูกจิตสำนึกให้เลือกตัวแทนของตนเองอย่างแท้จริง

9. เป็นวิธีการเลือกตั้งที่ง่าย ประชาชนสามารถจำหมายเลขของผู้สมัครรับเลือกตั้งและกาบัตรเลือกตั้งได้ง่ายขึ้น เพราะกาบัตรเลือกตั้งได้เพียงหมายเลขเดียวด้วยเหตุนี้ จึงไม่ต้องกลัวว่าบัตรเลือกตั้งจะเสีย อันเนื่องมาจากการที่ต้องกาบัตรเลือกตั้งหลายหมายเลข

10. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถใช้ดุลพินิจของตนอย่างรับผิดชอบในการกาบัตรเลือกตั้ง เพราะการเลือกได้เพียงคนเดียว ทำให้ประชาชนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบมากกว่าเดิมว่าจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นผู้มีเงินที่ให้อำมสสินจ้างซื้อคะแนนเสียง ผู้มีอิทธิพล ผู้มีบุญคุณ หรือจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมความดีตลอดจนมีความศรัทธาในพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นสังกัด

11. ประหยัดเวลาในการโฆษณาหาเสียง สามารถเดินทางเข้าไปติดต่อได้ทั่วถึงทุกแห่ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ยากจนไม่เสียเปรียบผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ร่ำรวยจนเกินไป ประชาชนจึงมีโอกาสพิจารณาตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิด ทั้งสะดวกในการที่จะพิจารณาเลือกเอาคนที่ดีที่สุดในคนเดียวโดยไม่ต้องผ่าน “หัวคะแนน” ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้การซื้อเสียงเป็นไปได้ยากที่สุด โอกาสที่จะใช้อิทธิพลข่มขู่ บีบบังคับก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่สามารถปิดบังได้ ทำให้ผู้สมัครรับ

เลือกตั้งทุกคนควบคุมกันเองและสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ทันต่อเหตุการณ์ เพราะเมื่อถึงเวลาออกเสียงลงคะแนนซึ่งเป็นการลงคะแนนลับ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งย่อมมีสิทธิที่จะตัดสินใจเลือกตั้งได้เองอย่างอิสระ

12. การแบ่งเขตเลือกตั้งให้เล็ก และให้ประชาชนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว ทำให้การบริหารงานเลือกตั้งของทางราชการดำเนินไปอย่างสะดวกรวดเร็วประหยัดทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้ง การตรวจนับคะแนนก็สามารถรวมคะแนนประกาศผลการเลือกตั้งได้ถูกต้องรวดเร็วกว่า

13. หากมีการเลือกตั้งซ่อม ก็จะทำให้การเลือกตั้งสะดวกรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งน้อย

14. ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ออกเสียงเลือกตั้งมีโอกาสเผชิญหน้า (confront) กันได้สะดวกมากขึ้น อาจทำให้ประชาชนมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเลือกตั้งได้ชัดแจ้งขึ้น เพราะลักษณะนิสัยของคนไทยมักเอาใจใส่ต่อกิจกรรมสาธารณะที่อยู่ในวงแคบมากกว่าในวงกว้างและมักรอบรู้และเข้าใจในสิ่งง่าย ๆ และเห็นได้ชัด

15. ความขัดแย้งในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมืองเดียวกันจะไม่มีเพราะไม่ต้องหาเสียงแข่งขันกันในเขตเลือกตั้งเดียวกัน

(2) ผลเสียของการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคน ได้แก่

1. อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นถ้าการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนนี้ ถูกนำไปใช้เป็นกลวิธีในการเอาชนะคู่แข่งขึ้นในการเลือกตั้ง ทั้งนี้โดยการพยายามกำหนดเขตเลือกตั้งให้ครอบคลุมพื้นที่ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้หนึ่งมีคะแนนนิยมมากที่สุด โดยตัดส่วนที่เป็นพื้นที่ซึ่งเป็นเขตคะแนนเสียงของผู้อื่นออกไปจากเขตเลือกตั้ง ซึ่งได้มีการใช้กลวิธีนี้ในสหรัฐอเมริกาในการกำหนดเขตเลือกตั้งเพื่อสร้างความได้เปรียบให้แก่พรรคการเมืองที่ตนสังกัดและได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น กลวิธีนี้มีชื่อว่า “เกอริแมนเดอริง” (gerrymandering)

2. ทุจริตในการเลือกตั้งได้ง่าย เพราะประชาชนในเขตเลือกตั้งมีจำนวนน้อย ทำให้ผลการเลือกตั้งอาจเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากถ้ากระทำทุจริตเพียงบางหน่วยลงคะแนนก็อาจทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งโดยมิชอบได้

3. เป็นการเลือกตั้งตัวบุคคลมากกว่านโยบายของพรรคการเมือง เพราะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงหนึ่งคน ทำให้ตัวบุคคลมีความสำคัญมากกว่าพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการทำลายระบบพรรคการเมืองไปในตัว

4. ยากที่จะจัดแบ่งพื้นที่ให้เท่ากัน เพราะอาจมีปัญหาและอุปสรรคในทางภูมิศาสตร์

5. จากการที่ประชาชนในเขตเลือกตั้งมีจำนวนน้อย ทำให้สามารถใช้อิทธิพลบังคับขู่เข็ญหรือให้สินจ้างรางวัลแก่ประชาชนให้ลงคะแนนเสียงให้ได้ง่าย

6. ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งต้องคอยห่วงใยถึงผลประโยชน์ของท้องถิ่นเสมอ เพราะใกล้ชิดกับผู้ออกเสียงเลือกตั้งมาก จึงมักต้องเสนอขอเงินจากรัฐบาลเพื่อท้องถิ่นของตนทำให้กลายเป็นผู้แทนท้องถิ่นไป

7. เขตเลือกตั้งเล็ก จึงสามารถทุ่มเงินซื้อคะแนนเสียงได้ง่าย และใช้เงินจำนวนไม่มากนัก

8. การเอาชนะคู่แข่งขึ้นในการเลือกตั้งจะเป็นไปอย่างรุนแรง เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนต่างก็หวังที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร

9. เขตเลือกตั้งเล็ก อาจทำให้ผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีเข้ามา เนื่องจากสามารถกระทำทุจริตด้วยวิธีการต่างๆ ได้ง่าย

10. ผู้แทนราษฎรอาจจะมีความรู้สึกว่าคุณตนเป็นเพียงผู้แทนของคนกลุ่มน้อยเท่านั้น

11. ทำให้โยกย้ายผู้ออกเสียงเลือกตั้งเข้ามาในเขตเลือกตั้งเพื่อช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งได้ง่าย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถทำได้ง่ายกว่าเขตเลือกตั้งใหญ่

(3) ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับผลดีผลเสียของการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนจากบุคคลต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. ทุ่มเงินซื้อคะแนนเสียงได้ง่าย เรื่องการทุ่มเงินซื้อคะแนนเสียงนี้เป็นไปได้ทั้ง

เขตใหญ่และเขตเล็กตาม ส่วน ของ ผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามในเขตเล็กจะควบคุมดูแลได้ง่ายกว่าในเขตใหญ่ เช่น เมื่อทราบว่าป้ายโฆษณาแผ่นหนึ่งราคาไม่ต่ำกว่า 400 บาท ฉะนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดปิดป้ายโฆษณาเกิด 1,000 แผ่น ก็จะเกิดวงเงิน 350,000 บาท ตามกฎหมายเลือกตั้งแล้ว คู่แข่งขันอาจจะฟ้องร้องได้ หรือชี้ให้เห็นความไม่ดีของคู่แข่งขันอีกคนหนึ่งได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้ว คู่แข่งขันอาจจะฟ้องร้องได้ หรือชี้ให้เห็นความไม่ดีของคู่แข่งขันอีกคนหนึ่งได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย ทั้งๆ ที่ไปทำหน้าที่ออกกฎหมาย

2. ใช้สิทธิพลบังคับหรือขู่เชิญทำร้ายคู่แข่งขันหรือประชาชนได้ เรื่องนี้ในเขตใหญ่ก็

การที่จำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้มีมาก ไม่ได้แสดงออกกับปัญหาเฉพาะเรื่องสถานที่ที่จะใช้ประชุมหรืองบประมาณ แต่เมื่อนำจำนวนดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่มาจากกาเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อด้วยแล้วก็จะพบว่าไม่ได้สัดส่วนกันเลย

สามารถทำได้โดยสืบทอดได้ยาก เพราะมีคู่แข่งชั้นหลายคน คัดรมีหลายรูปแบบแต่ในเขตเล็กก็รู้ได้ว่าใครรังแกใคร เพื่ออะไร การหาหลักฐานจะง่ายเข้า

อนึ่ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ใช้สิทธิพลข่มขู่ประชาชนนั้น ก็ย่อมอยู่ไม่ได้ยั่งยืน และในการเลือกตั้งแบบลงคะแนนลับนั้น ก็ยากที่จะจับมือใครดมได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐและกลุ่มประชาชนผู้หวังดีที่จะช่วยออกควบคุมการเลือกตั้งก็มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นทุกที่ การใช้สิทธิพลข่มขู่กัน จึงน่าจะทำได้ยาก

3. เป็นการทำลายระบบพรรคการเมือง เรื่องนี้ก็น่าจะมีเหตุผลเช่นนั้น เพราะพรรคต้องเป็นผู้ส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเหมือนกัน

และถ้าขัดกับนโยบายของพรรคก็ยังไล่ออกได้ ทำให้ผู้แทนราษฎรผู้นั้นขาดคุณสมบัติ ต้องมีการเลือกตั้งซ่อมซึ่งทำได้ง่ายรูปแบบการเลือกตั้งในปัจจุบัน ต่างหากที่ทำลายระบบพรรคการเมืองมากกว่า เพราะผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งเดียวกัน พรรคเดียวกัน ยังขัดแย้งกัน

4. การเลือกตั้งจะเป็นไปอย่างรุนแรง เรื่องนี้ก็ไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะที่ผ่านมาได้มีการเลือกตั้งแบบเขตเล็กหรือเขตละหนึ่งคนอยู่หลายเขตเลือกตั้งเหมือนกัน แต่การเลือกตั้งก็เป็นไปอย่างปกติเหมือนกับการเลือกตั้งแบบเขตใหญ่หรือเขตละหลายคน

5. อาจทำให้ได้ผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีเข้าไป เรื่องนี้คงจะไม่เป็นความจริงตามนั้น เพราะทั้งการเลือกตั้งแบบเขตใหญ่และแบบเขตเล็ก ย่อมมีโอกาสที่จะได้ผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีเข้าไปทั้งนั้น แต่เขตเล็กจะได้ผู้แทนราษฎรที่ไม่ดีเข้าไปเพียงเขตละหนึ่งคน ทั้งประชาชนก็มีโอกาสเลือกผู้แทนราษฎรคนใหม่ได้ง่ายในการเลือกตั้งคราวหน้าเมื่อรู้ว่าใครไม่ดี ส่วนเขตใหญ่ประชาชนอาจจะไม่รู้แน่ชัดว่าใครดีใครชั่วเพียงใด

6. การเปลี่ยนรูปแบบการเลือกตั้งอีกทำให้ประชาชนสับสน เรื่องรูปแบบการเลือกตั้งนี้ก็คงจะไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะการเลือกตั้งแบบเขตละหนึ่งคนนี้ ประเทศไทยเราเคยใช้มาแล้ว 4 ครั้ง ระหว่าง พ.ศ. 2480–2489 ก็ไม่เคยมีปัญหาอะไร และในการเลือกตั้ง

ที่ผ่านมาได้มีการเลือกตั้งแบบเขตเล็กหรือเขตละหนึ่งคนนี้อยู่ถึง 9 เขตเลือกตั้ง”

ในเรื่องนี้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ก็เห็นว่าควรจะเป็นเช่นนั้น โดยมีเหตุผลว่า⁽¹¹⁾

“(1) คนทั่วประเทศมีความเสมอภาคในการเลือกผู้แทนราษฎรได้ 1 คน ไม่ว่าอยู่ที่ใด ในขณะที่ระบบปัจจุบันบางจังหวัดเลือก ส.ส. ได้ 1 คน บางเขตเลือกได้ 2 คน บางเขตเลือกได้ 3 คน

(2) ทำให้เขตเล็กลง รั้วตัว ส.ส. ผู้รับผิดชอบได้ชัดเจน ความสัมพันธ์ระหว่าง ส.ส. กับราษฎรจะชัดเจน ในขณะที่เขตใหญ่ปัจจุบันใหญ่เพราะมี ส.ส. ถึง 3 คน การดูแลไม่ทั่วถึง

(3) ทำให้คนมีความสามารถ คนดีแต่ไม่มีเงินมีโอกาสได้รับเลือกตั้งเพิ่มขึ้นสำหรับความเกรงที่ว่า เขตเล็กจะมีการใช้อิทธิพลมากขึ้นก็ดี ใช้เงินมากขึ้นก็ดี มากกว่าตายก็ดี ไม่ปรากฏว่าการเลือกตั้ง ส.ส. เขตละคนซึ่งใช้ใน 7 จังหวัด (ตราด พังงา ภูเก็ต แม่ฮ่องสอน ระนอง สมุทรสงคราม สิงห์บุรี และการเลือก ส.ก. ในกรุงเทพมหานครทุกเขต) มีการใช้อิทธิพลใช้เงิน หรือฆ่ากันตายมากกว่าในเขตที่มี ส.ส. ได้ 2 คนหรือ 3 คน แต่อย่างใด”

ข) สำหรับประเด็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้ เดิมทีกรอบของ

(11) ศ.ดร.บรรศักดิ์ อุวรรณโณ, อ้างแล้ว, น.65-66.

ส.ส.ร. เห็นว่าควรจะมีเพียง 300 คน⁽¹²⁾ แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็น 400 คน⁽¹³⁾ สาเหตุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นก็เนื่องจากเห็นว่าในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเขตเลือกตั้งจำนวน 393 คน หากลดจำนวนลงเหลือเพียง 300 คน ก็จะมีผลกระทบทันทีถึง 93 คน ดังนั้น จำนวนจึงไม่ควรต่ำกว่า 393 คน และเพื่อให้ตัวเลขดูสวยงามลงตัว จึงควรเป็น 400 คน ตัวเลขดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์พอสมควรว่าเป็นจำนวนที่มากเกินไป⁽¹⁴⁾ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่าน เช่น นายคณิน บุญสุวรรณ นายวรพจน์ วงศ์สง่า นายสุทธินันท์ จันทระ และนายองชาติ รัตนวิชา เสนอให้มีจำนวน เพียง 350 คน⁽¹⁵⁾ บางท่าน เช่นนายประเทือง คำประกอบ และนายสมเกียรติ อ่อนวิมล เสนอให้กลับไปมีจำนวน 300 คน เท่าเดิม⁽¹⁶⁾

การที่จำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทนี้มีมาก ไม่ได้แสดงออกถึงปัญหาเฉพาะเรื่องสถานที่ที่จะใช้ประชุม หรืองบประมาณ เท่านั้น แต่เมื่อนำจำนวนดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่มาจากเขตเลือกตั้งแบบบัญชี

รายชื่อด้วยแล้ว ก็จะพบว่าไม่ได้สัดส่วนกันเลย เพราะในประเทศไทยสัดส่วนของ ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งเมื่อเทียบกับ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อจะเท่ากับ 4:1 ในขณะที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนั้นเท่ากับ 1:1 และญี่ปุ่น 3:2 สัดส่วนที่แตกต่างกันเช่นนี้ “ทำให้ประโยชน์จากการมีผู้แทนจากบัญชีรายชื่อมีน้อยไปไม่พอกว่ดูลกับ ส.ส. จากเขตเลือกตั้ง”⁽¹⁷⁾

ในการคำนวณเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน รัฐธรรมนูญมาตรา 102 ให้คำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ร้อยละคน ส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดจะพึงมีให้นำจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนที่คำนวณได้ มาเฉลี่ยจำนวนราษฎรในจังหวัดนั้น จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้น

(12) นันทวัฒน์ บรมานันท์, *ถกรัฐธรรมนูญ 2540*, (กทม. : สถาบันนโยบายศึกษา, 2541), น.141.

(13) คณะกรรมการการประชาสัมพันธ์ สภาผู้แทนราษฎร, *กรอบเบื้องต้นร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน* (มีนาคม 2540), น.41.

(14) นันทวัฒน์ บรมานันท์, *อ้างแล้ว*, น.141.

(15) *เพ็ญอังกู*.

(16) *เพ็ญอังกู*, น.142.

(17) อมร รักษาสัตย์, *รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์*, (กทม.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น.97.

อีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน และเมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดแล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสี่ร้อยคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณในลำดับรองลง-มาตามลำดับจนครบจำนวนสี่ร้อยคน

ค) การแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2541 นั้น มาตรา 103 ของรัฐธรรมนูญบัญญัติให้จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินหนึ่งคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งมีจำนวนเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนและจังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

ง) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งใช้กับทั้งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อเป็นไปตามมาตรา 105 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี⁽¹⁸⁾

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้งและบัญญัติว่า “ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี” ซึ่งเท่ากับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันลดจำนวนปีลง

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง⁽¹⁹⁾

นอกจากนี้จะต้องมีใช้บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 106 กล่าวคือ

(1) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(2) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(3) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(4) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิ

⁽¹⁸⁾เดิมรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2534 มาตรา 109(1)

⁽¹⁹⁾รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2534 มาตรา 107(3)

เลือกตั้ง

จ) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง บัญญัติอยู่ในมาตรา 107 ของรัฐธรรมนูญที่ว่า

(1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด⁽²⁰⁾

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา⁽²¹⁾ มีได้บัญญัติระยะเวลา 90 วัน ไว้ดังเช่นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน สาเหตุที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดระยะเวลาไว้ก็เพื่อป้องกันมิให้มีการย้ายล้ามะโนครวัในช่วงการเลือกตั้ง เพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบนั่นเอง

(4) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน⁽²²⁾

(5) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่ง

เขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

(ข) เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยเป็นผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น

(ค) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

(ง) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

(จ) เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี

⁽²⁰⁾รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันตัดคำว่า “แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทย ซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย” ออกจากเดิมที่เขียนไว้ในมาตรา 111(1) ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2534

⁽²¹⁾อนุमतรานี้ได้รับการคัดค้านจาก ส.ส.ร. สายนักวิชาการ ซึ่งเป็นเสียงข้างน้อยในสภาร่างรัฐธรรมนูญที่เห็นว่าระดับการศึกษาไม่ใช่ตัวชี้วัดในกรณีนี้ ตัวอย่างทั้งในและต่างประเทศชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มิได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีก็สามารถเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีและมีคุณภาพได้

⁽²²⁾ระยะเวลา 90 วัน เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ วัตถุประสงค์ก็เพื่อมิให้มีการย้ายพรรคบ่อยครั้งเกินไป ซึ่งมักกระทำกันอย่างเป็นปรกติธรรมดาในการเมืองของประเทศไทย

มาตรา 107(4) นี้ มีบทเฉพาะกาล มาตรา 325 ยกเว้น เฉพาะ “การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก ภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้” จึงอาจกล่าวได้ว่าการย้ายพรรคจะเกิดขึ้นในการเลือกตั้ง คราวหน้าเป็นครั้งสุดท้าย

นอกจากนี้จะต้องมิใช่เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ดิตยาเสพตติให้โทษ
- (2) เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- (3) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 106(1) (2) หรือ (4)
- (4) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (5) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (6) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (7) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (8) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง
- (9) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(10) เป็นสมาชิกวุฒิสภา

(11) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

(12) เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(13) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 295

(14) เคยถูกวุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง และยังไม่พ้นกำหนดห้าปีนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติจนถึงวันเลือกตั้ง โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง

(1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือ ตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากข้าราชการการเมืองอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรี

(2) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

ที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใดๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจปฏิบัติกับบุคคลอื่นๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

2) การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการเลือกตั้งนี้จำนวน 100 คน (มาตรา 98 วรรคแรก)

ก. การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมีข้อดีหลายประการ อาทิ เช่น⁽²³⁾

(1) ทำให้ชื่อเสียงยากเพราะระบบบัญชีพรรคจะใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งคนที่อยู่ในบัญชีตอนต้นก็คาดว่าจะได้รับเลือกตั้งจึงไม่ลงทุน คนอยู่ท้ายๆ ก็ไม่แน่ใจว่าจะได้ ก็ไม่ยอมลงทุน หากมีนายทุนเข้ามา สือมวลชนและประชาชนจะทราบล่วงหน้าทันทีว่าควรเลือกพรรคนั้นหรือไม่

(2) ทำให้คะแนนของผู้มีสิทธิทุกคนมีความหมายโดยเฉพาะคะแนนที่เลือกบัญชีพรรค เพราะต้องนำไปคำนวณระดับประเทศ ในขณะที่ระบบนับคะแนนแบบเดิมทำให้คะแนนเสียงที่เลือกคนที่แพ้เลือกตั้งหมดความหมายไปโดยสิ้นเชิง เพราะไม่มีการนำไปคำนวณอีก

(3) ส่งเสริมระบบพรรคการเมือง เพราะต้องเลือกบัญชีพรรคใดพรรคหนึ่งโดยเลือกตัวบุคคลในบัญชีมิได้ การกำหนดว่าบัญชีใดได้คะแนนต่ำกว่า 5% ให้ถือว่าไม่มีใครได้รับเลือก ก็เพื่อไม่ให้มีพรรคเล็กพรรคน้อยเต็มสภา ซึ่งจะทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพอีก

(4) ทำให้นักการเมืองใหม่ๆ ที่มีความรู้ความสามารถ แต่หาเสียงไม่เก่งสามารถเข้าสู่การเมืองได้ง่ายขึ้น

(5) ทำให้ได้ผู้แทนราษฎรที่มีวิสัยทัศน์กว้างระดับประเทศเพิ่มขึ้นแทนที่จะเป็น ผู้แทนจังหวัดของตนอย่างที่เป็นมา

(6) อาจพัฒนาให้มีการนำหัวหน้าพรรคและผู้ที่จะเป็นรัฐมนตรีมาใส่ไว้ในบัญชีรายชื่อในระดับ 1-50 เพื่อให้ประชาชนทราบ “คณะรัฐมนตรีเงา” ของแต่ละพรรคได้

(7) หากยังมีการใช้เงินซื้อเสียง ก็ต้องใช้เงินมากขึ้นจนไม่อยากใช้

อย่างไรก็ตามมี ส.ส.ร. บางท่านไม่เห็นด้วยกับการเลือกตั้งแบบนี้⁽²⁴⁾

ข. การใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเป็นลักษณะพิเศษของประเทศไทย ประเทศส่วนใหญ่มักไม่ใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและญี่ปุ่นต่างก็แบ่งเขตเป็นหลายเขตทั้งสิ้น ของไทยเรานั้น เนื่องจากเกรงว่าจะเกิด

⁽²³⁾ ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, อ้างแล้ว, น.65.

⁽²⁴⁾ ดู นันทวัฒน์ บรมานันท์, อ้างแล้ว, น.141-142.

สภาพ “ภาคนิยม” ขึ้น ส.ส.ร. จึงไม่เห็นด้วย
กับการแบ่งเป็นเขตๆ แต่ก็แก้ไขโดยระบุให้
รายชื่อของบุคคลในบัญชีรายชื่อนั้นจะต้อง
ประกอบด้วยรายชื่อ

ผู้สมัครรับเลือกตั้งจาก
ภูมิภาคต่างๆ อย่าง
เป็นธรรม⁽²⁵⁾ ซึ่งใน
เรื่องนี้ พรบ.ประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วย
การเลือกตั้งฯ พ.ศ.
2541 มาตรา 35 ก็
ยืนยันว่า ในกรณีที่
พรรคการเมืองใดจะ
เสนอบัญชีรายชื่อเพื่อ
สมัครรับเลือกตั้งแบบ
บัญชีรายชื่อพรรคการเมือง
นั้นต้องจัดทำบัญชี
รายชื่อ โดยมีหลัก
เกณฑ์ตามลำดับ ดัง
ต่อไปนี้

(1) บัญชี
รายชื่อของพรรค
การเมืองต้อง
ประกอบด้วยรายชื่อ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งจาก
ภูมิภาคต่างๆ อย่างเป็น
ธรรม

(2) ในการที่พรรคการเมืองจะเสนอ

รายชื่อบุคคลใดต้องได้รับความยินยอมเป็น
หลักฐานโดยชัดแจ้งจากบุคคลนั้น และบุคคลดัง
กล่าวต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่จะ

เสนอรายชื่อเพียงพรรค
เดียว

การใช้เขตประเทศเป็น เขตเลือกตั้งเป็น ลักษณะพิเศษของ ประเทศไทย ประเทศ ส่วนใหญ่มักไม่ใช้เขต ประเทศเป็นเขต เลือกตั้งแบบบัญชี รายชื่อ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมันและญี่ปุ่น ต่างก็แบ่งเขตเป็น หลายเขตทั้งสิ้น

เลือกตั้ง โดยแบบแรกเป็นการเลือก “พรรค”
และแบบที่สองเป็นการเลือก “ตัวบุคคล” (มาตรา
104 ของรัฐธรรมนูญ)

(3) ให้จัดทำ
บัญชีรายชื่อตาม
แบบที่คณะกรรมการ
เลือกตั้งกำหนด
โดยให้จัดเรียงลำดับ
รายชื่อผู้สมัครตามลำดับ
หมายเลข ไม่เกิน
จำนวนหนึ่งร้อยคน

ค. คุณสมบัติ
และลักษณะต้องห้าม
ของบุคคลผู้มีสิทธิ
เลือกตั้ง เป็นไปตาม
มาตรา 105 และ 106
ของรัฐธรรมนูญที่กล่าว
มาในตอนต้น โดยผู้มี
สิทธิเลือกตั้งมีสิทธิ
ออกเสียงเลือกตั้ง ทั้ง
ในการเลือกตั้งแบบ
บัญชีรายชื่อและการ
เลือกตั้งแบบแบ่งเขต

⁽²⁵⁾รัฐธรรมนูญมาตรา 99(1)

ง. คุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม
ของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นไปตาม
มาตรา 107, 109 และ 110 เช่นเดียวกับการ
เลือกตั้งในแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

จ. ในการคำนวณหาที่นั่งของแต่ละพรรค
การเมือง รัฐธรรมนูญมาตรา 100 บัญญัติให้
เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย
การเลือกตั้งฯ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 76 ว่า

“การคำนวณหาผู้ได้รับเลือกตั้งใน
กรณีของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แบบบัญชีรายชื่อ ให้คำนวณจากสัดส่วนผู้สมัคร
รับเลือกตั้งที่จะได้รับเลือกในแต่ละพรรคการเมือง
ดังต่อไปนี้

(1) ให้รวมผลการนับคะแนน
ทั้งหมดที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนทั้งหมด
ที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนจากบัญชีรายชื่อ
ของพรรคการเมืองนั้นให้

(2) ให้นำคะแนนจากบัญชีรายชื่อ
ของพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนน้อยกว่า
ร้อยละห้าของจำนวนคะแนนที่นับได้ทั้งหมด
ตาม (1) หักออกโดยไม่นำมารวมคำนวณสัดส่วน
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(3) ให้นำคะแนนรวมที่เหลือภายหลัง
จากได้หักคะแนนแล้วตาม (2) หารด้วยหนึ่งร้อย
ผลลัพธ์ที่ได้ถือเป็นจำนวนคะแนนเฉลี่ยต่อ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน

(4) ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะ

พึงได้รับให้นำคะแนนรวมของบัญชีรายชื่อแต่ละ
พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนร้อยละห้าขึ้นไป
หารด้วยจำนวนคะแนนเฉลี่ยตาม (3) ผลลัพธ์
ที่เป็นจำนวนเต็มที่ได้รับคือจำนวนสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ โดย
เรียงลำดับจากรายชื่อแรกของบัญชีรายชื่อเป็น
สำคัญไป

(5) ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรที่ได้รับรวมกันทุกพรรคการเมือง
มีจำนวนไม่ครบหนึ่งร้อยคน ให้พรรคการเมือง
ที่มีผลลัพธ์ ตาม (4) เป็นเศษที่มีจำนวนมาก
ที่สุดได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่ม
ขึ้นอีกหนึ่งคนเรียงตามลำดับจนกว่าจะมีจำนวน
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมือง
ทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนหนึ่งร้อยคน
จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละ
พรรคการเมืองที่จะได้รับตามผลการคำนวณ
ตามวรรคหนึ่ง จะต้องไม่เกินจำนวนตามที่
ปรากฏไว้ในบัญชีรายชื่อ ที่พรรคการเมืองนั้นได้
จัดทำขึ้น”

โดยสรุปก็คือมาตรา 76 ใช้วิธีหาจำนวน
คะแนนพื้นฐาน (Le quotient) แบบ Le
quotient national ส่วนคะแนนที่เหลือใช้วิธีแบบ
เหลือเศษมาก (Les plus forte restes) ดังที่
ได้เคยกล่าวในหัวข้อ 1.2 เรื่องวิธีการคิดคะแนน

